

Ilona Molenda-Grysa
Zakład Ekonomii
Politechnika Świętokrzyska w Kielcach

WYBRANE WSKAŹNIKI DOTYCZĄCE WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO NA POZIOMIE LOKALNYM (NTS 4 I NTS 5)

1. Wprowadzenie

W 1988 roku został wprowadzony ustawowo w krajach Unii Europejskiej jednolity schemat podziału terytorialnego zwany *The Nomenclature of Territorial Units for Statistics* (Statystyczna Nomenklatura Jednostek Terytorialnych), określane skrótem NUTS. Klasyfikacja NUTS jest podstawą prowadzenia regionalnych i lokalnych rachunków ekonomicznych oraz statystyki regionalnej i lokalnej w wymiarze społeczno-gospodarczym. Wykorzystuje się ją także do potrzeb polityki regionalnej Unii Europejskiej oraz do szacowania subwencji ze środków funduszy strukturalnych na rzecz regionów wymagających wsparcia.

W związku z tym również i w Polsce wprowadzono podział na takie jednostki (Nomenklatura Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych, w skrócie NTS). Świadczy o tym rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 lipca 2000r. (Dz. U. Nr 58 poz. 685). Konieczność podziału na jednostki NTS powstała z potrzeby dostosowania wymogów prawa Unii Europejskiej w dziedzinie statystyki regionalnej oraz rozwiązań związanych z funduszami strukturalnymi.

2. Podstawowe zasady klasyfikacji NUTS

Klasyfikacja NUTS została utworzona i rozwijana jest zgodnie z następującymi zasadami¹:

1. Uwzględnianie podziałów instytucjonalnych obowiązujących w krajach członkowskich UE.

Zazwyczaj wyróżnia się dwa typy podziału regionalnego, mianowicie regiony normatywne oraz regiony analityczne (funkcjonalne).

Regiony normatywne odzwierciedlają podział polityczny. Ich granice odpowiadają zadaniom przypisanym władzom regionalnym a także wielkości zaludnienia niezbędnej do realizacji tych zadań. Niekiedy o granicy regionów decydują względy historyczne, które uzasadniają specyfikę danego terytorium i jego autonomię.

Regiony analityczne definiowane są stosownie do potrzeb prowadzonych analiz. Klasyfikują one podstawowe obszary zgodnie z kryteriami geograficznymi (np. wysokość nad poziomem morza lub typ gleby) czy kryteriami społeczno-ekonomicznymi (np. jednorodność, komplementarność, polaryzacja gospodarek regionalnych).

Ze statystycznego punktu widzenia, każdy z tych dwóch typów podziału ma silne i słabe strony. Regiony normatywne mają najczęściej pokrycie ustawowe w praktyce administracyjnej danego kraju, są precyzyjnie zdefiniowane, powszechnie

---

¹ Polityka regionalna i statystyka regionalna UE – polska statystyka publiczna w tym obszarze, Europejska Statystyka Regionalna, Program szkoleń z zakresu statystyki regionalnej, GUS, Radom 2003, s. 4-6 oraz M. Dziubińska-Michalewicz, Sposób określania kryterium NUTS na danym obszarze statystycznym, <http://biurose.sejm.gov.pl/teksty/i-723.htm>.

---

rozpoznawane i stosunkowo stabilne. Dlatego też narodowy system statystyczny uznaje je jako najodpowiedniejsze jednostki zbierania, przetwarzania i rozpowszechniania danych. Natomiast wadą tego podejścia jest to, że administracyjne i historyczne powody do zdefiniowania tych regionów różnią się znacznie w poszczególnych państwach. Trudno więc osiągnąć międzynarodową porównywalność, nawet w zakresie powierzchni czy zaludnienia.

Regiony analityczne są przydatne głównie do analizy gospodarczej. Niektóre podziały (zatrudnienie, regiony infrastrukturalne itd.) są już utrwalone i używane w niektórych państwach. Zharmonizowane zastosowanie reguł definiowania tych regionów powinno dostarczyć międzynarodowej porównywalności.

Dla praktycznego uzasadnienia dostępności danych i wdrożenia polityki regionalnej klasyfikacja NUTS opiera się w dużej mierze na podziałach instytucjonalnych zastosowanych w państwach członkowskich.

2. Uwzględnianie ogólnych jednostek geograficznych.

Jednostki geograficzne specyficzne dla danej dziedziny (np. zagłębia węglowe, obszary zatrudnienia, strefy ruchu kolejowego, obszary rolnicze, aglomeracje miejskie itp.) mogą być wyznaczone i używane w niektórych państwach członkowskich. Jednak takie jednostki są wyłączone z NUTS na korzyść ogólnych jednostek geograficznych.

3. Hierarchiczna, pięciopoziomowa klasyfikacja jednostek NUTS.

Pięć poziomów klasyfikacji NUTS podzielono na dwie grupy (poziomy) – regionalną i lokalną.

Grupa regionalna obejmuje poziomy NUTS 1, NUTS 2 i NUTS 3. System NUTS dzieli każde państwo członkowskie w całości na liczbę regionów na poziomie NUTS 1. Następnie każde z nich podzielono na regiony na poziomie NUTS 2, a te z kolei na regiony na poziomie NUTS 3. W tej grupie struktura administracyjna państw członkowskich opiera się głównie na dwóch strukturach spośród trzech głównych regionalnych poziomów. Istniejąca struktura administracyjna może być na przykład na poziomach NUTS 1 i NUTS 3 (*Laender* i *Kreise* w Niemczech) lub na poziomach NUTS 2 i NUTS 3 (*regions* i *departements* we Francji, *comunidades autonomas* i *provincias* w Hiszpanii, *regioni* i *province* we Włoszech itd.).

Na **grupę lokalną** składają się dwa poziomy – NUTS 4 oraz NUTS 5. Najbardziej szczegółowy poziom NUTS 5 został wyznaczony dla wszystkich państw członkowskich UE i obejmuje gminy lub jednostki podobnego szczebla. Natomiast poziom lokalny NUTS 4 obejmuje tylko niektóre kraje, mianowicie Finlandię, Grecję, Irlandię, Luksemburg, Portugalię i Wielką Brytanię.

3. Charakterystyka Nomenklatury Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych w Polsce

Przy określaniu poszczególnych poziomów NTS kierowano się zarówno zasadami klasyfikacji NUTS, jak i następującymi przesłankami odpowiadającymi warunkom polskim²:

- uznano za konieczne, aby podział kraju na jednostki terytorialne opierał się na prawnie zdefiniowanych granicach jednostek administracyjno-samorządowych (województwach, powiatach, gminach);

---

² S. Godowski, Statystyka regionalna w Polsce. Harmonizacja z wymaganiami Unii Europejskiej., Program szkoleń z zakresu statystyki regionalnej, GUS, Warszawa 2003, s. 7-10.

- uwzględniono przyznane uprawnienia i stopień samodzielności poszczególnych jednostek administracyjnych i samorządowych oraz ich zdolności do realizacji programów celowych, przypisywanych poszczególnym poziomom NTS;
- wykorzystano przykłady państw członkowskich UE, które wyłączyły z jednostek terytorialnych duże miasta i aglomeracje miejskie;
- zastosowano zasadę tworzenia zwartych obszarów o zbliżonych cechach wraz z obszarami sąsiadującymi, będącymi ich uzupełnieniem;
- zastosowano zasadę spójności terytorialnej, czyli możliwości łączenia obszarów niższego poziomu w jednostki hierarchicznie wyższe;
- uwzględniono możliwości uzyskania poprawnych wyników statystycznych na poszczególnych poziomach jednostek, zwłaszcza na poziomie NTS 3, bez ponoszenia nadmiernych kosztów tych badań.

Podobnie, jak w klasyfikacji poziomów NUTS, Polskę także podzielono na pięć poziomów NTS, które tworzą dwie grupy (poziomy) – regionalną i lokalną.

Grupę regionalną stanowią:

- 1) poziom NTS 1, który dotyczy obszaru całego państwa;
- 2) poziom NTS 2, który obejmuje 16 województw;
- 3) poziom NTS 3, na który składają się 44 podregiony.

Grupa lokalna obejmuje swym zasięgiem:

- 1) poziom NTS 4, który dotyczy 373 powiatów i miast na prawach powiatu;
- 2) poziom NTS 5, na który składają się 2489 gminy (w tym gminy miejskie będące miastami na prawach powiatu).

4. Analiza wybranych wskaźników województwa świętokrzyskiego na poziomie lokalnym

Na poziomie NTS 4 (powiatów) oraz NTS 5 (gmin) dokonano analizy następujących 23 cech. Są to: **1) cechy demograficzne:** liczba ludności, liczba ludności w wieku produkcyjnym, liczba ludności w wieku poprodukcyjnym, pracujący ogółem, przyrost naturalny, saldo migracji stałej, małżeństwa ogółem, liczba uczniów szkół podstawowych ogółem, **2) cechy gospodarcze:** liczba jednostek gospodarki zarejestrowanych w systemie REGON, liczba sklepów ogółem, **3) cechy dotyczące ochrony zdrowia i opieki społecznej:** liczba zgonów niemowląt, liczba aptek ogółem, wydatki budżetów gmin na ochronę zdrowia, wydatki na opiekę społeczną, **4) cechy dotyczące kultury:** księgozbiór w woluminach, wydatki na kulturę i sztukę, **5) podstawowe cechy dotyczące poziomu życia i gospodarki komunalnej:** wydatki na gospodarkę komunalną, liczba mieszkań, **6) koszty zarządzania gminą (powiatem):** wydatki na administrację samorządową, **7) miernik zamożności gminy (powiatu):** dochody z podatków stanowiących udział w dochodach budżetu państwa, dochody własne, **8) cechy finansowe ogólne:** wydatki budżetów ogółem, dochody ogółem.

Analizę przeprowadzono w oparciu o odniesione do 1 (do 1000) mieszkańca wskaźniki, podane w rocznikach statystycznych oraz w oparciu o model potencjałów³. W modelu tym potencjał rozważanej wielkości w k -tym regionie oblicza się na podstawie wzoru

³ T. Czyż, Zastosowanie modelu potencjału w analizie zróżnicowania regionalnego Polski. Studia Regionalne i Lokalne, Nr 2-3/2002, Wyd. Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2002, s. 5-14.

$$U_k = \frac{z_k}{d_{kk}} + \sum_{j \neq k} \frac{z_j}{d_{kj}}, \quad k = 1, 2, \dots, K, \quad j = 1, 2, \dots, L \quad (1)$$

Wskaźnik k zmienia się od 1 do $K=14$ dla powiatów oraz do $K=102$ dla gmin. Dla obliczenia potencjału każdego powiatu (każdej gminy) województwa świętokrzyskiego wykorzystuje się dane dotyczące wszystkich powiatów (gmin) w Polsce – stąd wskaźnik j zmienia się od wartości 1 do wartości $L = 373$ (dla powiatów) oraz do $L = 2489$ (dla gmin). Tutaj z_j, z_k oznaczają wartość liczbową badanej cechy, zaś d_{kj} to odległość od k -tego do j -tego obszaru, rozumiana jako odległości pomiędzy centrami administracyjnymi tych obszarów, mierzona w kilometrach. Przyjmuje się przy tym, że $d_{kk} = 1$.

W analizie badanych wielkości wygodniejsze do porównania są wielkości odniesione do 1 (a często do 1000) mieszkańca „potencjalnego”⁴, w przypadku liczby pracujących⁵ odpowiedni wskaźnik odniesiony jest do liczby osób w wieku produkcyjnym. Oznaczając potencjał ludności w k -tym obszarze jako V_k można dla rozważanego wskaźnika obliczyć wartość potencjału odniesioną do 1 mieszkańca „potencjalnego” ze wzoru

$$u_k = U_k / V_k \quad (2)$$

Tak otrzymane liczby następnie odjęto od wartości cech z roczników statystycznych przeliczonych na 1 (na 1000) mieszkańca i podzielono przez wartość bezwzględną większej z liczb, opisujących wartości: maksymalną i minimalną tych różnic. W ten sposób dla każdej cechy statystycznej otrzymano liczbę z przedziału $\langle -1; +1 \rangle$, określającą jego odniesienie do wartości potencjalnej tej cechy. Warto przypomnieć, że „potencjał jest interpretowany jako miara oddziaływania regionów wchodzących w skład rozpatrywanego systemu (...) określa intensywność oddziaływania między regionami nie tylko jako zmienną zależną od wielkości regionów (lub ich cech) ale również od ich względnej lokalizacji”⁶.

Uwzględnione cechy podzielono na stymulanty i destymulanty. Do destymulant zaliczono 5 cech: liczbę ludności w wieku poprodukcyjnym, liczbę mieszkańców przypadających na 1 aptekę, liczbę mieszkańców przypadających na 1 mieszkanie, zgony niemowląt na 1000 urodzeń oraz wydatki na administrację samorządową. Spośród pozostałych 18 cech 17 to stymulanty rozwoju, zaś liczba ludności pełni rolę wagi.

Tak na poziomie gmin jak i na poziomie powiatów otrzymane dla każdej cechy (oprócz liczby ludności) liczby z przedziału $\langle -1; +1 \rangle$ zsumowano, kładąc znak plus przed wskaźnikiem dotyczącym stymulanty, minus przed wskaźnikiem opisującym destymulantę. W ten sposób dla każdej gminy (powiatu) utworzono miernik zagregowany, odnoszący rozważane cechy do ich potencjałów. Pomimo uwzględnienia w analizie wszystkich gmin i wszystkich powiatów Polski, miernik ten ma charakter lokalny, gdyż wartości liczbowe cech obszarów bardzo oddalonych od obszaru rozpatrywanego mają znacznie mniejszy wpływ na wartość potencjału tej cechy w rozważanym obszarze aniżeli wartości liczbowe cech obszarów bliskich. W sytuacji, gdy wskaźniki opisujące cechy i potencjały są bardzo bliskie, miernik zagregowany jest bliski zeru. Odchylenie miernika in plus oznacza sytuację lepszą niż ta w otoczeniu danej gminy (powiatu), zaś odchylenie

⁴ Jako liczbę „potencjalnych” mieszkańców rozumie się potencjał ludności danego obszaru, obliczony zgodnie ze wzorem (1), w którym z_j oznacza liczbę mieszkańców. Jest to operacja analogiczna do odniesienia badanych wielkości do 1 mieszkańca obszaru.

⁵ rozumianych w sensie podanych w rocznikach statystycznych.

⁶ T. Czyż, op. cit., s. 7

in minus – gorszą.

Do analizy wykorzystano dane z lat 1997 oraz 2002. Porównanie mierników charakteryzujących gminy przedstawione jest w tabeli 1.

Tabela 1

Mierniki zagregowane na poziomie NTS 5 (dla gmin)

Gmina	Powiat	1997	miejsce	2002	miejsce
Busko-Zdrój	buski	-1,76	15	-1,22	12
Gnojno	buski	-4,97	55	-4,45	42
Nowy Korczyn	buski	-6,71	86	-9,04	100
Pacanów	buski	-8,51	101	-7,57	95
Solec-Zdrój	buski	-3,17	20	-4,88	49
Stopnica	buski	-6,60	84	-5,88	76
Tuczepy	buski	-3,96	28	-2,78	21
Wiślica	buski	-6,44	82	-7,33	93
Imielno	jędrzejowski	-5,58	68	-7,65	96
Jędrzejów	jędrzejowski	-1,41	13	-2,15	18
Małogoszcz	jędrzejowski	-3,75	26	-1,41	15
Nagłowice	jędrzejowski	-5,52	64	-7,56	94
Oksa	jędrzejowski	-8,06	99	-6,54	82
Sędziszów	jędrzejowski	-4,85	52	-4,22	38
Słupia k.Sędziszowa	jędrzejowski	-6,38	79	-9,08	101
Sobków	jędrzejowski	-4,58	42	-5,89	77
Wodzisław	jędrzejowski	-7,06	89	-5,65	69
Bejsce	kazimierski	-7,72	96	-9,88	102
Czarnocin k.Tomaszowa	kazimierski	-7,87	98	-7,03	87
Kazimierza Wielka	kazimierski	-4,37	35	-4,76	46
Opatowiec	kazimierski	-7,29	93	-6,31	80
Skalbmierz	kazimierski	-7,05	88	-4,87	48
Kielce	KIELCE	3,10	3	2,26	3
Bieliny	kielecki	-5,50	62	-5,11	56
Bodzentyn	kielecki	-4,45	38	-5,16	57
Chęciny	kielecki	-3,66	25	-3,44	26
Chmielnik	kielecki	-2,63	17	-0,42	9
Daleszyce	kielecki	-3,01	19	-1,30	13
Górno	kielecki	-4,67	45	-4,15	37
Łagów	kielecki	-4,38	36	-4,71	45
Łopuszno	kielecki	-4,77	49	-5,34	61
Masłów	kielecki	-5,05	56	-5,63	67
Miedziana Góra	kielecki	-6,16	75	-5,39	62
Mniów	kielecki	-4,84	51	-4,30	40
Morawica	kielecki	-4,28	34	-2,95	22
Nowa Słupia	kielecki	-3,83	27	-4,41	41

Piekoszów	kielecki	-3,65	24	-2,99	23
Pierzchnica	kielecki	-4,67	44	-4,29	39
Raków	kielecki	-4,26	33	-5,40	63
Sitkówka-Nowiny	kielecki	4,16	1	2,94	2
Strawczyn	kielecki	-4,48	39	-5,27	60
Zagnańsk	kielecki	-3,56	23	-4,14	36
Falków	konecki	-4,73	48	-5,84	74
Gowarczów	konecki	-5,43	61	-5,64	68
Końskie	konecki	-0,55	8	0,14	7
Radoszyce	konecki	-5,13	58	-4,52	44
Ruda Małeniecka	konecki	-5,54	67	-4,77	47
Słupia Konecka	konecki	-5,38	60	-5,46	64
Smyków	konecki	-4,08	29	-4,02	33
Stąporków	konecki	-3,35	21	-3,49	28
Bačkowice	opatowski	-6,59	83	-5,96	79
Iwaniska	opatowski	-4,50	40	-3,98	31
Lipnik	opatowski	-7,26	92	-7,11	90
Opatów k.Ożarowa	opatowski	-1,37	12	-1,65	17
Ożarów	opatowski	-1,26	11	2,10	4
Sadowie	opatowski	-6,39	80	-5,04	55
Tarłów	opatowski	-4,68	47	-6,67	84
Wojciechowice	opatowski	-5,61	69	-5,65	70
Bałtów	ostrowiecki	-6,96	87	-5,75	73
Bodzechów	ostrowiecki	-6,39	81	-5,50	65
Ćmielów	ostrowiecki	-4,09	30	-5,00	54
Kunów	ostrowiecki	-3,35	22	-3,15	24
Ostrowiec Świętokrzyski	ostrowiecki	0,15	6	-0,30	8
Waśniów	ostrowiecki	-7,24	91	-6,43	81
Działoszyce	pińczowski	-7,71	95	-7,20	91
Kije	pińczowski	-5,90	72	-5,26	59
Michałów	pińczowski	-7,42	94	-8,74	98
Pińczów	pińczowski	0,65	5	-1,34	14
Złota	pińczowski	-7,79	97	-7,04	88
Dwikozy	sandomierski	-4,60	43	-4,49	43
Klimontów	sandomierski	-5,64	70	-3,99	32
Koprzywnica	sandomierski	-4,87	54	-4,11	35
Łoniów	sandomierski	-4,42	37	-3,91	30
Obrazów	sandomierski	-5,91	73	-5,87	75
Samborzec	sandomierski	-5,52	65	-5,72	71
Sandomierz	sandomierski	1,06	4	3,11	1
Wilczyce	sandomierski	-5,25	59	-7,25	92

Zawichost	sandomierski	-4,09	31	-4,90	50
Bliżyn	skarżyski	-5,80	71	-5,74	72
Łączna	skarżyski	-4,57	41	-4,97	53
Skarżysko Kościelne	skarżyski	-8,97	102	-6,66	83
Skarżysko-Kamienna	skarżyski	-0,69	9	-0,84	11
Suchedniów	skarżyski	-1,83	16	-2,60	19
Brody k.Starachowic	starachowicki	-1,53	14	-3,48	27
Mirzec	starachowicki	-4,85	53	-5,59	66
Pawłów	starachowicki	-5,50	63	-5,92	78
Starachowice	starachowicki	-0,10	7	-0,80	10
Wąchock	starachowicki	-4,18	32	-3,59	29
Bogoria	staszowski	-5,53	66	-4,93	52
Lubnice	staszowski	-6,27	78	-6,99	85
Oleśnica k.Pacanowa	staszowski	-5,11	57	-4,92	51
Osiek k.Staszowa	staszowski	-4,68	46	-2,62	20
Połaniec	staszowski	3,80	2	1,89	5
Rytwiany	staszowski	-6,19	76	-4,08	34
Staszów	staszowski	-1,12	10	0,44	6
Szydłów	staszowski	-6,67	85	-7,06	89
Kluczewsko	włoszczowski	-5,97	74	-5,16	58
Krasocin	włoszczowski	-4,82	50	-3,41	25
Moskorzew	włoszczowski	-7,10	90	-8,86	99
Radków	włoszczowski	-8,09	100	-8,33	97
Secemin	włoszczowski	-6,21	77	-7,00	86
Włoszczowa	włoszczowski	-2,97	18	-1,52	16
	MAX	4,16		3,11	
	MIN	-8,97		-9,88	
	ile > 0	6		7	
	ile < 0	96		95	

Źródło: opracowanie własne.

Poszczególne cechy zostały w wyniku obliczeń dokonanych dla każdej gminy (dla każdego powiatu) określone dodatnimi lub ujemnymi wskaźnikami. Liczbę dodatnich wskaźników dla 102 gmin (14 powiatów) województwa świętokrzyskiego dla każdej z cech przedstawiono w tabeli 2. Destymulanty zapisano w tabeli wytłuszczonym drukiem. Widoczne jest, że wskaźniki wymienione na pozycjach 2, 11 i 18 w istotny (negatywny) sposób wpływają na wartość miernika zagregowanego. Podobny wpływ na wartość miernika mają wskaźniki dla stymulant, wymienione na pozycjach 3, 4, 5, 8, 9, 12, 13, 15, 16, 19, 20, 21, 22 – czyli prawie wszystkie. Jedynie cechy 6, 7 i 14 zawierają więcej lub około połowy wartości dodatnich; pośród destymulant sytuacja taka ma miejsce dla cech 10 i 17, przy czym wyraźną zmianę na lepsze w stosunku do gmin i województw ościennych zauważyć można dla cechy „zgony niemowląt”.

Tabela 2

Liczba dodatnich wskaźników dla 22 cech wśród 102 gmin i 14 powiatów w latach 1997 i 2002

Lp	cecha	Dodatnie wskaźniki w 102 gminach		Dodatnie wskaźniki w 14 powiatach	
		1997	2002	1997	2002
1	Ludność w wieku produkcyjnym	9	12	2	2
2	Ludność w wieku poprodukcyjnym	83	78	13	12
3	Pracujący ogółem	13	11	3	1
4	Przyrost naturalny	34	35	3	3
5	Saldo migracji stałej	26	31	3	1
6	Małżeństwa ogółem [osoba]	65	57	10	10
7	Uczniowie - szkoły podstawowe	46	68	7	10
8	Jednostki REGON	6	7	1	1
9	Sklepy liczba obiektów	17	26	5	8
10	Zgony niemowląt	51	40	9	5
11	Liczba osób na 1 aptekę	60	75	9	10
12	Wydatki budżetów gmin na ochronę zdrowia	22	10	2	1
13	Wydatki budżetów gmin na opiekę społeczną	18	15	1	3
14	Placówki biblioteczne księgozbiór w woluminach	60	56	8	8
15	Wydatki budżetów gmin na kulturę i sztukę (w 2002 - ochronę dziedzictwa narodowego)	10	8	3	2
16	Wydatki budżetów gmin na gospodarkę komunalną (w 2002 - i ochronę środowiska)	11	14	3	3
17	Liczba osób na 1 mieszkanie	49	48	8	9
18	Wydatki budżetów gmin na administrację samorządową	65	56	7	7
19	Dochody budżetów gmin z udziałów w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa	1	3	1	1
20	Dochody własne budżetów gmin	12	7	1	1
21	Dochody budżetów gmin ogółem	11	8	1	1
22	Wydatki z budżetów gmin ogółem	10	8	1	1

Źródło: opracowanie własne.

Porównanie mierników charakteryzujących powiaty przedstawione jest w tabeli 3.

Tabela 3

Mierniki zagregowane na poziomie NTS 4 (dla powiatów)

Powiat	1997	miejsce	2002	miejsce
buski	-9,42	11	-9,17	11
jędrzejowski	-9,52	12	-9,02	10
kazimierski	-13,29	14	-13,95	14
KIELCE	7,73	1	8,17	1
kielecki	-9,92	13	-9,70	12
konecki	-5,00	6	-4,78	5

opatowski	-6,90	9	-6,72	8
ostrowiecki	-3,01	2	-4,62	4
pińczowski	-5,88	8	-10,82	13
sandomierski	-5,01	7	-4,28	3
skarżyski	-4,04	3	-4,86	6
starachowicki	-4,38	5	-5,58	7
staszowski	-4,08	4	-2,97	2
włoszczowski	-8,58	10	-8,86	9
MAX	7,73		8,17	
MIN	-13,29		-13,95	
ile > 0	1		1	
ile < 0	13		13	

Źródło: opracowanie własne.

5. Uwagi końcowe

W latach 1997 i 2002 najwyższe mierniki zagregowane wystąpiły w następujących gminach: Sitkówka-Nowiny (1 miejsce w 1997 r. i 2 miejsce 2002 r.), Połaniec (odpowiednio 2 i 5 miejsce), Kielce (3 i 3 miejsce), Sandomierz (4 i 1 miejsce), Pińczów (5 i 14 miejsce w 2002 r. z ujemnym zagregowanym miernikiem), Ostrowiec Świętokrzyski (6 i 8 miejsce w 2002 r. z ujemnym zagregowanym miernikiem), Ożarów (11 miejsce w 1997 r. z ujemnym zagregowanym miernikiem i 4 miejsce w 2002 r.), Staszów (10 miejsce w 1997 r. z ujemnym zagregowanym miernikiem i 6 miejsce w 2002 r.), Końskie (8 miejsce w 1997 r. z ujemnym zagregowanym miernikiem i 7 miejsce w 2002 r.). Wymienione gminy to albo miejsca, w których występują duże zakłady przemysłowe albo silne ośrodki administracyjne. Do wyraźnych centrów, jakimi w 1997 r. były Kielce z Sitkówką-Nowinami, Połaniec i Sandomierz, w roku 2002 dołączyły Ożarów, Pińczów, Staszów, Ostrowiec Św. czy Końskie to ośrodki słabsze.

W przypadku powiatów jedynie w powiecie grodzkim Kielce zanotowano dodatnie mierniki zagregowane w roku 1997 i 2002.

Przy miernikach zagregowanych podział pomiędzy wartościami w gminach jest mniejszy, w powiatach zaś – większy, podczas gdy dla poszczególnych cech przedział zmienności jest większy dla gmin. Oznacza to, że pomimo „spłaszczenia” wskaźników cech dla powiatów mierniki zagregowane różnicują powiaty wyraziściej niż ma to miejsce dla gmin.

Gminy o najniższych miernikach zagregowanych znajdują się głównie na południu i zachodzie województwa. Szczególnie mocno jest to widoczne, gdy spojrzeć się na mierniki dla powiatów. Najniższe wskaźniki zanotowano dla powiatu kazimierskiego (-13,29 i -13,95), jędrzejowskiego (-9,52 i -9,02), buskiego (-9,42 i -9,17), włoszczowskiego (-8,58 i -8,86). Interesująca jest sytuacja powiatu kieleckiego (-9,92 i -9,70). Wygląda na to, że cały potencjał tego powiatu jest wsysany przez miasto Kielce. Na tle innych powiatów powiat grodzki Kielce wyrasta do rangi metropolii, wyprzedzając drugi w kolejności powiat (ostrowiecki w 1997 r. i staszowski w 2002 r.) o ok. 10 pkt na skali mierników zagregowanych. Może to wynikać z centralnego położenia Kielc w województwie oraz z silnego sąsiedztwa południowych i zachodnich powiatów czy gmin województwa. Podobnie (słabo) wyglądają gminy leżące w otoczeniu Ostrowca Świętokrzyskiego, Połańca czy Końskich.

Wpływ województw śląskiego i małopolskiego (z Krakowem, Miechowem, Tarnowem) powoduje, że porównanie wskaźników opartych na potencjałach wypada na niekorzyść gmin i powiatów województwa świętokrzyskiego. Natomiast słabe sąsiedztwo w województwie podkarpackim i lubelskim powoduje, że gminy leżące w pobliżu tych województw wypadają na skali mierników zagregowanych stosunkowo dobrze.

Ogólny wydzźwięk przedstawionej dla województwa świętokrzyskiego analizy nie jest jednak pesymistyczny. Wynika z niej, że dla cech nr 1, 5, 7, 9, 10, 16 (por. tabela 2) sytuacja w województwie w okresie pięciu lat polepszyła się w stosunku do otoczenia. Dla cech o numerach 2, 3, 4, 6, 8, 13, 14, 15, 17, 18, 19, 20, 21, 22 można mówić o braku większych zmian – w czterech przypadkach są to niewielkie zmiany in plus, w dziesięciu – in minus. Zmiany te wynikają po części z ogólnych tendencji demograficznych. Wreszcie dla cech nr 11, 12 sytuacja w 2002 r. jest zdecydowanie gorsza w stosunku do otoczenia niż w 1997 r. Może to być związane z wprowadzeniem kasy chorych w województwie świętokrzyskim.

Zbiór cech wybranych do analizy to wybór autorki. Oczywiście można brać pod uwagę inny zestaw cech. Wydaje się jednak, że proponowany miernik zagregowany dość precyzyjnie oddaje sytuację gmin i powiatów rozważanego województwa w odniesieniu do takich jednostek z województw ościennych oraz dużych centrów administracyjnych, oddziałujących na znaczne odległości. Proponowany sposób analizy można także zastosować na poziomie regionalnym.